

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»

Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Факультет юридичний
Кафедра кримінального права та правосуддя

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДОЛОГІЯ НОРМОТВОРЧОСТІ І ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ»
(METHODOLOGY OF STANDARD-MAKING AND LAW
ENFORCEMENT)**

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 081 «Право»
освітньо-професійною програмою
«Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура) »;

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
кримінального права та правосуддя
Протокол № 2 від 30.09. 2022 року

Доцент кафедри кримінального права та
правосуддя ЧНТУ І.В. Іваньков

Чернігів 2022

Методологія нормотворчості та правозастосування (Methodology of standard-making and law enforcement). Методичні вказівки до самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» освітньо-професійна програма «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»/ Укл.: Іваньков І.В. Чернігів: Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій НУ «Чернігівська політехніка». 2022. 23 с.

Укладач: Іваньков Ігор Володимирович, доцент кафедри кримінального права та правосуддя

Відповідальний за випуск: Сенченко Надія Миколаївна, доцент кафедри кримінального права та правосуддя, кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент: Селецький Олексій Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій НУ «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	5
2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДОЛОГІЯ НОРМОТВОРЧОСТІ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ»	7
1.1 Структура навчальної дисципліни	8
1.2 Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Методологія нормотворчості та правозастосування»	10
3. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	12
4. ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРИ	18

ПЕРЕДМОВА

Самостійна робота студентів займає провідне місце у системі сучасної вищої освіти. З усіх видів навчальної діяльності самостійна робота студентів значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси особистості студента.

Самостійна робота завершує завдання усіх інших видів навчальної діяльності. Адже знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися дійсним надбанням людини. Тому самостійна робота студентів має навчальне, особисте та суспільне значення.

Самостійна робота студентів - це багатоаспектне та поліфункціональне явище з двоєдиністю цілей:

- *формування самостійності студента;*
- *розвиток здібностей, вмінь, знань та навичок студентів.*

Завдяки самостійній роботі студентів відбувається перехід від переважно виконавчої репродуктивної діяльності студентів до пошукового, творчого начала на всіх етапах навчання у вищому навчальному закладі.

1. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота з дисципліни «Методологія нормотворчості і правозастосування» припускає її здійснення в наступних видах: самостійне вивчення теоретичного матеріалу, розв'язання запропонованих завдань.

Метою виконання самостійної роботи є більше глибоке вивчення мови змісту навчальної дисципліни «Методологія нормотворчості і правозастосування» та набуття практичних навичок у застосуванні відповідних юридичних норм.

Правильна організація самостійної роботи необхідна для оволодіння дисципліною «Методологія нормотворчості і правозастосування», оскільки обсяг аудиторних занять не дозволяє розглянути на лекціях і семінарських заняттях усі основні аспекти змісту навчальної дисципліни. Крім того, успішність самостійної роботи багато в чому визначає успішність здачі заліку й наступної практичної діяльності, тому що тільки в рамках виконання самостійної роботи студент одержує навички практичної діяльності.

При виконанні самостійної роботи необхідно дотримуватись наступних правил:

1. *Перед виконанням самостійної роботи потрібно повністю ознайомитися зі змістом завдання, підібрати потрібну літературу, визначити усі параметри виконання завдання.*

2. *Після перевірки кожного завдання викладачем студент зобов'язаний усунути допущені помилки, інакше він не допускається до виконання наступного завдання.*

3. *Усі види самостійної роботи повинні бути здані у встановлений графіком термін. Викладач фіксує факт здачі кожної роботи та виставляє оцінку в журнал.*

Поради із планування й організації часу, необхідного для виконання самостійної роботи

Раціональне планування і організація самостійної роботи студентів є найважливішою умовою її ефективності.

1. Планування самостійної роботи направлено на формування логічно вибудованої, прозорої, зрозумілої, доступної і ефективної системи організації самостійної роботи та її оцінки.

2. При цьому необхідно пам'ятати, що самостійна робота студентів виконує в навчальному процесі кілька функцій:

- *розвиваючу (підвищення культури розумової праці, привчання до творчих видів діяльності, вдосконалення інтелектуальних здібностей студентів);*

- *інформаційно-навчальну (навчальна діяльність на аудиторних заняттях, непідкріплена самостійною роботою, стає мало результативною);*

- *орієнтуючу і стимулюючу (процесу навчання надається прискорення і мотивація);*

- виховну (формується і розвиваються професійні якості фахівця);
- дослідницьку (новий рівень професійно-творчого мислення).

В основі самостійної роботи студентів лежать наступні принципи:

- розвиток творчої діяльності,
- цільове планування,
- особистісно-діяльнісний підхід.

Самостійну роботу можна назвати ефективною тільки в тому випадку, якщо вона організована і реалізується в освітньому процесі як цілісна система на всіх етапах навчання.

Можна виділити кілька об'єктивних закономірностей організації самостійної роботи студентів:

- творча складова самостійної роботи зростає в міру навчання;
- в процесі організації самостійної роботи виникає потреба в методичному забезпеченні;
- застосування інформаційних технологій стає частиною організації і моніторингу самостійної роботи студентів на всіх її етапах.

У процесі самостійної роботи студент набуває навиків самоорганізації, самоконтролю, самоврядування, саморефлексії і стає активним самостійним суб'єктом навчальної діяльності.

Самостійна робота повинна давати важливий вплив на формування особистості майбутнього фахівця. Кожен, хто навчається самостійно планує режим своєї роботи з урахуванням часу роботи бібліотеки, профільних лабораторій, комп'ютерних класів і т.п. Він виконує самостійну роботу за особистим індивідуальним планом, в залежності від його підготовки, часу та інших умов.

Опис послідовності дій студента при виконанні самостійної роботи

Організацію самостійної роботи можна умовно розділити на три етапи:

- планування навчальної діяльності та її методична підготовка;
- здійснення цієї діяльності та її супровід;
- контроль, аналіз результатів (з можливими змінами в плануванні самостійної роботи).

Самостійна робота виконується студентами під керівництвом викладача, який здійснює аудиторну роботу в навчальній групі.

Самостійна робота студентів повинна мати такі головні ознаки:

- бути виконаною особисто студентом;
- бути закінченою розробкою, де розкриваються й аналізуються актуальні проблеми з певної теми або її окремих аспектів;
- демонструвати достатню компетентність автора в розкритті питань, що досліджуються;
- мати навчальну, наукову, й/або практичну спрямованість і значимість;
- містити певні елементи новизни.

Самостійна письмова робота оформляється відповідно до вимог кафедри.

1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕТОДОЛОГІЯ НОРМОТВОРЧОСТІ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ»

При вивченні навчальної дисципліни «Методологія нормотворчості та правозастосування» реалізуються наступні компетенції студента:

1. Соціально-особистісні:

- *уміння коректно й переконливо представити свою позицію, сприймати критику, досягати компромісу;*
- *готовність до постійного саморозвитку, вміння будувати стратегію особистого й професійного навчання й розвитку;*
- *адаптивність і комунікабельність;*
- *наполегливість у досягненні мети;*
- *креативність, здатність до системного мислення.*

2. Загальнонаукові:

- *розуміння й використання основних категорій юриспруденції;*
- *застосування методів наукового пізнання.*
- *здатність до самоорганізації, організації й планування;*
- *навички роботи з комп'ютером, уміння використовувати сучасні інформаційні технології (довідкові системи, Інтернет і ін.) для одержання доступу до джерел інформації, зберігання й обробки даних.*

3. Загально-професійні:

- *володіння основними методами і прийомами застосування юридичних норм;*
- *вміння використовувати юридичні підходи до розв'язання соціально- економічних задач виховання неповнолітніх.*

4. Спеціальні професійні:

- *мотивація виконання юридичної діяльності;*
- *мотивація досягнення успіху;*
- *здатність ставити цілі власної діяльності та їх досягати;*
- *професійне самовизначення, що є критерієм здійснення успішної професійної діяльності;*
- *професійна спрямованість як психологічну орієнтацію студента на професійну діяльність, що включає змістову та мотиваційну сторони;*
- *професійна готовність як стан студента, який характеризується науково-теоретичною, психологічною, юридичною, фізичною готовністю тощо.*

Зміст вивчення дисципліни «Методологія нормотворчості і правозастосування» визначено її робочою програмою.

Інформативну частину навчання складають навчальні посібники, конспекти лекцій у паперовій та електронній формі, план, зміст та методичні рекомендації до проведення практичних занять, методичні рекомендації до виконання самостійної та індивідуальної науково-дослідної роботи, перелік рекомендованої до вивчення літератури, ресурси мережі Інтернет.

1.1 Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологія нормотворчості

Тема 1. Правове регулювання суспільних відносин як вид соціального регулювання.

Поняття та необхідність соціального регулювання суспільних відносин. Види соціального регулювання суспільних відносин: ненормативне (індивідуальне) та нормативне регулювання.

Соціальні та технічні норми: їх поняття та співвідношення.

Класифікація соціальних норм: за способом встановлення та забезпечення соціальних норм; за змістом соціальних норм.

Співвідношення юридичних норм з іншими видами соціальних норм (нормами моралі, звичаями, релігійними нормами, корпоративними нормами).

Поняття та структура юридичної норми.

Поняття правового регулювання та його межі. Співвідношення поняття «правове регулювання суспільних відносин» з поняттям «нормотворча діяльність».

Тема 2. Правова нормотворча діяльність (правова нормотворчість) як вид юридичної діяльності

Правова нормотворча діяльність як вид юридичної діяльності.

Поняття нормотворчої діяльності (нормотворчості). Співвідношення понять «нормотворчість», «правотворчість» та «законотворчість». Відмінність нормотворчості від нормоутворення.

Суб'єкти нормотворчої діяльності. Нормотворча компетенція.

Результат нормотворчої діяльності. Форма (джерело) права як спосіб зовнішнього прояву юридичних норм. Види форм права.

Принципи нормотворчості: гуманізм, демократизм, гласність, законність, науковість, системність, техніко-юридична досконалість, професіоналізм.

Функції нормотворчої діяльності.

Систематизація законодавства: поняття, форми, види.

Нормотворчий процес. Стадії нормотворчого процесу.

Види нормотворчої діяльності: за юридичною силою нормативно-правових актів; за суб'єктами нормотворчості; за способом формування норм права.

Планування нормотворчої діяльності, його види.

Правове регулювання нормотворчої діяльності.

Тема 3. Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права

Поняття та ознаки нормативно-правових актів. Юридична сила нормативно-правових актів.

Види нормативно-правових актів. Закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Види законодавчих актів за значенням і місцем у системі законодавства. Види підзаконних нормативно-правових актів за суб'єктами нормотворчості.

Чинність та дія нормативно-правових актів. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за колом осіб.

Система нормативно-правових актів: склад та ієрархія.

Тема 4. Нормотворча юридична техніка

Поняття та види юридичної техніки. Нормотворча техніка, її форми.

Мовна форма нормотворчої техніки. Офіційно-документальний стиль та його основні риси. Термінологія нормативно-правових актів.

Логічна форма нормотворчої техніки. Нормативна побудова. Співвідношення юридичної норми та статті нормативно-правового акта. Юридична конструкція. Галузева типізація.

Правові положення та їх види. Прийоми формулювання правових положень: прийоми визначення понять через перерахування та через рід і видову відмінність; прийом класифікації понять; прийом «підміни понять»; оціночні поняття; юридичні презумпції та фікції.

Прийоми встановлення зв'язків між правовими положеннями: прийоми посилення та відсилання; прийом повторення (відтворення) правових положень.

Правове регулювання вимог нормотворчої техніки.

Тема 5. Експертиза нормативно-правових актів

Поняття експертизи нормативно-правових актів, її види.

Правова експертиза нормативно-правових актів.

Особливості наукової правової експертизи проекту нормативно-правового акта.

Експертиза нормативно-правових актів на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Гендерно-правова експертиза нормативно-правових актів.

Тема 6. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Поняття адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Організаційно-правові засади адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Пріоритетні сфери адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Порядок адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Змістовий модуль 2. Методологія правозастосування

Тема 7. Законодавчий процес

«Широке» та «вузьке» тлумачення поняття «законодавчий процес».

Підготовка законопроекту. Концепція законопроекту. Структура законодавчого акта.

Стадії законодавчого процесу: законодавча ініціатива, попередній розгляд законопроекту у парламентських комітетах, розгляд та прийняття законопроекту на пленарних засіданнях парламенту, підписання та оприлюднення (промульгація) закону. Право вето.

Види законодавчого процесу: конституційний процес, ординарний (звичайний) та субститутний законодавчий процес. Прийняття законів всеукраїнським референдумом.

Особливості прийняття окремих видів законодавчих актів: закон про Державний бюджет України, закони про ратифікацію (денонсацію) міжнародних договорів, закони про внесення змін, кодекси.

Правове регулювання законодавчої діяльності.

Тема 8. Підзаконна нормотворчість

Підзаконна нормотворчість Верховної Ради України.

Підзаконна нормотворчість Президента України. Інститут контрасигнації.

Нормотворчість Кабінету Міністрів України. Правила підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України.

Нормативно-правові акти Верховної Ради АРК та Ради міністрів АРК.

Нормотворча діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (відомча нормотворчість).

Нормотворча діяльність місцевих органів виконавчої влади.

Правила підготовки відомчих нормативно-правових актів, що підлягають державній реєстрації.

Державна реєстрація нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади.

1.2 Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Методологія нормотворчості та правозастосування»

Оцінювання знань студентів здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів національного університету «Чернігівська політехніка», погодженого вченою радою та затвердженого наказом ректора.

З дисципліни студент може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру, і до 40% підсумкової оцінки – під час диференційованого заліку.

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій та опитувань студентів під час практичних занять. Після завершення першого змістового модуля проводиться контрольна робота у вигляді синхронного тесту в системі управління навчанням MOODLE. Бали, які набрані ЗВО за результатами практичних занять робіт, активності на лекціях та за контрольну роботу, складають оцінку поточного контролю. Семестровий контроль у вигляді диференційованого заліку проводиться під час сесії з двома теоретичними питаннями (по 30 балів максимум за кожне). Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до екзаменаційної оцінки. Ті студенти, які не виконали всі обов'язкові види робіт та за результатами роботи в семестрі набрали менше 20 балів, мають пройти повторний курс вивчення

дисципліни. Якщо відповідь повна і зміст відповіді студента повністю відповідає сутності поставленого запитання, можна отримати від 33 до 40 балів. В тому випадку, коли студент виконує всі завдання без грубих помилок, можна отримати від 24 до 32 балів. Якщо при виконанні завдань студент допускає грубі помилки, і всі запитання вирішені менш, ніж на половину, можна отримати від 17 до 24 балів. За невиконання хоча б одного завдання, не можна отримати більше 16 балів.

Складання диференційованого заліку є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для студентів, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо студент виконав всі види робіт протягом семестру та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати екзамен.

В випадку повторного складання диференційованого заліку всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний залік складається з двома теоретичними (по 30 балів максимум за кожне) питаннями. Питання до заліку знаходяться у пакеті документів на дисципліну.

У випадку, якщо студент протягом семестру не виконав в повному обсязі передбачених робочою програмою всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані ІНДЗ або не набрав мінімально необхідну кількість балів (20), він не допускається до складання диференційованого заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів національного університету "Чернігівська політехніка"», погодженого вченою радою та затвердженого наказом ректора.».

Повторне складання диференційованого заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

Поточний контроль за модулями

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів
Змістовий модуль 1. Ошибка! Источник ссылки не найден.	0... 34
1 Активність та відповідальність на лекційних заняттях.	0... 12
2 Підготовленість до практичних занять.	0... 16
3 Самостійність і якість виконання ІНДЗ.	0... 4
4 Своєчасність і повнота виконання ІНДЗ.	0... 2
Змістовий модуль 2. Ошибка! Источник ссылки не найден.	0... 16
1 Активність та відповідальність на лекційних заняттях.	0... 4
2 Підготовленість до практичних занять.	0... 8
3 Самостійність і якість виконання ІНДЗ.	0... 2
4 Своєчасність і повнота виконання ІНДЗ.	0... 2
Оцінка за контрольну роботу	0... 10
Семестрова оцінка поточного контролю	0... 60

2 ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Змістовий модуль 1. Методологія нормотворчості

Тема 1. Правове регулювання суспільних відносин як вид соціального регулювання.

Теми рефератів

1. Поняття та ознаки нормативно-правових актів
2. Закон в системі нормативно-правових актів України, його співвідношення з підзаконними нормативно-правовими актами.
3. Особливості впровадження у нормотворчості європейських стандартів з прав людини.
4. Конвенція та практика Європейського суду з прав людини як джерела права.

Питання для самоконтролю

1. Які є принципи правотворчості?
2. Що є змістом понять: юридична, правотворча та законодавча техніка?
3. Які є види правових актів?
4. Що є змістом понять: первинний і вторинний підзаконний НПА?
5. Що є змістом поняття адаптація законодавства та *acquis communautaire*?
6. Як здійснюється право законодавчої ініціативи?
7. Які є принципи створення концепції законопроекту?
8. Що є змістом права законодавчої ініціативи?
9. Що є змістом поняття законодавчої пропозиції?

Тема 2. Правове регулювання суспільних відносин і нормотворча діяльність

Теми рефератів

1. Гуманізм як принцип нормотворчості.
2. Демократизм як принцип нормотворчості.
3. як принцип нормотворчості.
4. Гласність як принцип нормотворчості.
5. Законність як принцип нормотворчості.
6. Науковість як принцип нормотворчості.
7. Системність як принцип нормотворчості.
8. Техніко-юридична досконалість як принцип нормотворчості.
9. Професіоналізм як принцип нормотворчості.

Питання для самоконтролю

1. Відмінність нормотворчості від нормоутворення.
2. Нормотворча компетенція.
3. Види форм права.

4. Інкорпорація як вид систематизації законодавства.
5. Кодифікація як вид систематизації законодавства.
6. Консолідація як вид систематизації законодавства.

Тема 3. Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права

Теми рефератів

1. Юридична сила нормативно-правових актів.
2. Закони як вид нормативно-правових актів та їх характеристика.
3. Підзаконні нормативно-правові акти та їх характеристика.
4. Види законодавчих актів за значенням і місцем у системі законодавства.
5. Види підзаконних нормативно-правових актів за суб'єктами нормотворчості.

Питання для самоконтролю

1. Поняття нормативно-правових актів.
2. Ознаки нормативно-правових актів.
3. Дія нормативно-правових актів у часі.
4. Дія нормативно-правових актів у просторі.
5. Дія нормативно-правових актів за колом осіб.

Тема 4. Нормотворча юридична техніка

Теми рефератів

1. Мовна форма нормотворчої техніки.
2. Офіційно-документальний стиль та його основні риси.
3. Логічна форма нормотворчої техніки.
4. Прийом формулювання правових положень – визначення понять через перерахування та через рід і видову відмінність;
5. Прийом формулювання правових положень – класифікації понять;
6. Прийом формулювання правових положень – «підміни понять».
7. Прийом встановлення зв'язків між правовими положеннями – посилення та відсилання.
8. Прийом встановлення зв'язків між правовими положеннями – повторення (відтворення) правових положень.

Питання для самоконтролю

1. Поняття та зміст мовної форми нормотворчої техніки.
2. Поняття та зміст логічної форми нормотворчої техніки.
3. Поняття та зміст процедурної форми нормотворчої техніки.
4. Поняття використання архаїзмів як термінів, що використовуються у текстах нормативно-правових актів.
5. Особливості використання історизмів у текстах нормативно-правових актів.
6. Особливості використання іноземних слів (словосполучень) у текстах нормативно-правових актів.

7. Особливості прийому «нормативна побудова юридичних норм у формі положень законодавчих актів».
8. Юридична конструкція як один із прийомів нормотворчої техніки.
9. Поняття загальних правових положень.
10. Поняття спеціальних правових положень.
11. Поняття виключних правових положень.

Тема 5. Експертиза нормативно-правових актів

Теми рефератів

1. Поняття експертизи нормативно-правових актів.
2. Правова експертиза нормативно-правових актів.
3. Особливості наукової правової експертизи проекту нормативно-правового акта.
4. Експертиза нормативно-правових актів на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
5. Гендерно-правова експертиза нормативно-правових актів.
6. Правила підготовки, складання й оформлення організаційно-розпорядчих документів.
7. Правила написання й оформлення кадрових документів.
8. Мовностильові особливості організаційно-розпорядчих документів.
9. Мовностильові особливості кадрових документів.
10. Мовностильові особливості інформаційно-довідкових документів.
11. Лінгвістичний аналіз розпорядчих документів.
12. Структурування управлінської документації.

Питання для самоконтролю

1. Зміст правової експертизи нормативно-правових актів.
2. Стадії проведення правової експертизи проекту нормативно-правового акта.
3. Зміст системно-юридичного оцінювання проекту нормативно-правового акта.
4. Зміст порівняння положень проекту нормативно-правового акта з актами законодавства зарубіжних країн, якими регулюється така ж або аналогічна сфера суспільних відносин.
5. Мета порівняння положень проекту нормативно-правового акта з відповідними нормами правової системи.
6. Зміст результату системно-юридичної оцінки проекту нормативно-правового акта.
7. Схема змістовних зв'язків нормативно-правового акта з чинними нормативно-правовими актами.
8. Зміст переліку виявлених суперечностей та неузгодженостей нормативно-правового акта з чинними нормативно-правовими актами. Зміст конкретних пропозицій щодо змін і доповнень, які необхідно внести до проекту або чинних нормативно-правових актів для усунення недоліків.
9. Поняття та зміст усталених принципів нормотворення.

10. Шляхи юридико-технічної оцінки структури проекту нормативно-правового акта.

11. Ступінь відповідності окремих правових норм, конструкцій та термінів, що містяться у тексті проекту нормативно-правового акта, базовим положенням теорії нормотворення.

12. Зміст вступної частини експертного висновку правової експертизи проекту нормативно-правового акта.

13. Зміст аналітичної частини експертного висновку правової експертизи проекту нормативно-правового акта.

14. Зміст підсумкової частини експертного висновку правової експертизи проекту нормативно-правового акта.

15. Поняття та зміст опитування експертів за спеціально розробленим переліком питань або анкетною як особливого методу проведення групової наукової правової експертизи.

Тема 6. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Теми рефератів

1. Організаційно-правові засади адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

2. Пріоритетні сфери адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

3. Порядок адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Питання для самоконтролю

1. Зміст Угоди про партнерство та співробітництво від 16.06.1994 р.,

2. Зміст Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629.

3. Первинне законодавство як джерело *acquis communautaire*.

4. Вторинне законодавство як джерело *acquis communautaire*.

5. Основні положення зовнішньополітичної стратегії щодо інтеграції України в європейський правовий простір.

6. Мета та етапи адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

7. Шляхи і темпи реалізації окремих пріоритетів, обумовлених ходом проведення економічних реформ та спрямованих на досягнення критеріїв, що впливають із цілей валютного, економічного та політичного союзу держав - членів Європейського Союзу і сформульовані Європейською Радою на Копенгагенському саміті в червні 1993 р.

Змістовий модуль . Методологія правозастосування

ТЕМА 7. Законодавчий процес

Теми рефератів

1. «Широке» та «вужьке» тлумачення поняття «законодавчий

процес».

2. Конституційний процес.
3. Ординарний (звичайний) законодавчий процес.
4. Субститутний законодавчий процес.

Питання для самоконтролю

1. Етап прийняття рішення про підготовку законопроекту.
2. Етап включення відповідної пропозиції в план законопроектних робіт.
3. Етап збору необхідної інформації.
4. Етап розробки законопроекту.
5. Стадія внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради України у порядку реалізації права законодавчої ініціативи.
6. Стадія попереднього розгляду законопроекту у комітетах Верховної Ради.
7. Стадія розгляду та прийняття законопроекту на пленарних засіданнях Верховної Ради України.
8. Процедура підписання (промульгація) закону.
9. Стадія оприлюднення закону.
10. Особливості прийняття законів про внесення змін до законодавчих актів.
11. Особливості прийняття закону про надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів.
12. Вироблення кодифікаційного акта.

ТЕМА 8. Підзаконна нормотворчість

Теми рефератів

1. Призначення, сфера використання, вимоги до складання та оформлення адміністративно-правових документів.
2. Види адміністративно-правових документів.
3. Правозастосовні помилки в адміністративно-правових документах.
4. Правила складання й оформлення адміністративно-правових документів.
5. Мовностильові особливості адміністративно-правових документів.
6. Захист документів від несанкціонованого доступу.
7. Нормативно-методичне забезпечення захисту документної інформації.
8. Джерела конфіденційної інформації.
9. Конфіденційне справочинство.

Питання для самоконтролю

1. Етап прийняття рішення про підготовку законопроекту.
2. Підзаконна нормотворчість Верховної Ради України.
3. Підзаконна нормотворчість Президента України.
4. Нормотворчість Кабінету Міністрів України.

5. Правила підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України.
6. Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим (АРК) та Ради міністрів АРК.
7. Нормотворча діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.
8. Нормотворча діяльності місцевих органів виконавчої влади.
9. Правила підготовки відомчих нормативно-правових актів, що підлягають державній реєстрації.
10. Державна реєстрація нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, із змінами і доповненнями. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 17.02.2020).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 17.02.2020).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI 05. Дата оновлення: 31.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20141031/find?text=%ED%E5%EF%EE%E2%ED%EE%EB%B3%F2%ED%FF+%EE%F1%EE%E1%E0+-#n402> (дата звернення: 17.02.2020).
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 17.02.2020).
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 02.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 17.02.2020).
6. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#n1032> (дата звернення: 17.02.2020).
7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № N 3477-IV. Дата оновлення: 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 29.09.2022).
8. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8.09.2005 р. № 2866-IV. Дата оновлення: 07.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 29.09.2022).
9. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 29.09.2022).
10. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 р. № 51/95-ВР (з наступними змінами). Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.09.2022).
11. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII (з наступними змінами). Дата оновлення: 13.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19/sp:max50:nav7:font2#Text> (дата звернення: 29.09.2022).
12. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 р.

№ 503/97. Дата оновлення: 23.11.2007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/503/97#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

13. Про затвердження Положення про порядок роботи з законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України: Указ Президента України від 30.04.1995 р. № 270/95. Дата оновлення: 01.05.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/95#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

14. Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 р. № 1365. Дата оновлення: 07.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1365-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

15. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо наближення законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС): Постанова Кабінету Міністрів України від від 24 лютого 2016 р. № 160. Дата оновлення: 19.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2016-%D0%BF/conv#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

16. Положення про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2017 р. № 759. Дата оновлення: 21.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

17. Питання проведення гендерно-правової експертизи: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2018 р. № 997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

18. Про вдосконалення організації роботи з приведення національного законодавства відповідність з європейськими нормами і стандартами: Постанова Кабінету Міністрів України. 07.03. 2006 р. N 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/256-2006-%D0%BF/sp:max50:nav7:font2#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

19. Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів: Схвалено постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. N 41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va041323-00#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

20. Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Міністерство юстиції України, Урядовий уповноважений у справах Європейського Суду з прав людини від 15.08.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

21. Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які

поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини: Наказ Міністерства юстиції України від 20.08.2008 N 1219/7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1219323-08/sp:max50:nav7:font2/conv#Text> (дата звернення: 29.09.2022).

22. Положення про порядок роботи з документами у Верховній Раді України: Розпорядження Голови Верховної Ради України «Про деякі питання забезпечення документообігу у Верховній Раді України в електронній та паперовій формах № 19 від 08.02.2021 р. Дата оновлення: 08.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19/21-%D1%80%D0%B3/sp:max50:nav7:font2#n24> (дата звернення: 29.09.2022).

Базова

1. Бержерон Р. К. Опис посадових обов'язків у галузі законопроекування в Канаді / К. р. Робер К. Бержерон; Канадське агентство міжнародного розвитку, Міністерство юстиції Канади, Міністерство юстиції України. Київ, 1999. 48 с.

2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. Київ: ТОВ Видавництво «Юридична думка», 2007. 992 с.

3. Дзейко Ж. О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження: Монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 360 с.

4. ДСТУ 2732-2004. Державний стандарт України. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. Вид.оф. (Чинний від 01.07.2005). Київ: Держстандарт України, 2005. 24 с.

5. ДСТУ 3582-1997. Державний стандарт України. Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові. Загальні вимоги та правила. Вид.оф. (Чинний від 01.07.98). Київ: Держстандарт України, 1998. 24с.

6. ДСТУ 4163-2003. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів. Вид.оф. (Чинний від 01.09.2003). Київ: Держспоживстандарт, 2003. 21 с.

7. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.

8. Збірник тез лекцій з нормопроекування. Київ: Мінюст України. Центр прав. реформи і законопр. робіт, 2005. 159 с.

9. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.

10. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик, Л. М. Горбунова, М. О. Теплюк, Л. В. Гульченко, В. І. Риндюк; За заг. ред. О. І. Ющика. Київ: Парламентське вид-во, 2007. 208 с.

11. Красницька А.В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування : посібник 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ : Парламентське вид-во, 2006. С.295.
12. Нашиц А. Правотворчество: теория и законодательная техника / Пер. с румын. И. Фодор. Москва : Прогресс, 1974. 256 с.
13. Нормотворча діяльність: Збірник нормативно-правових актів та методичних рекомендацій. Київ : Видавничий «Дім Ін Юре», 2001. 288 с.
14. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки (методичні рекомендації). Програма сприяння парламенту України; Апарат Верховної Ради України. Вид. 3-тє, вип. і доп. Київ , 2007. URL: http://static.rada.gov.ua/site/bills/info/zak_rules.pdf(дата звернення: 29.09.2022).
15. Правове регулювання законодавчого процесу: досвід країн ЄС та пропозиції для України. *Часопис „Парламент” / Лабораторія законодавчих ініціатив.* 2011. № 1. 48 с.
16. Проценко Г. П. Правнича лінгвістика : навч. посіб.; за заг. ред. С.М. Гусарова. Київ : А.В.Паливода, 2010. 312 с.
17. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. Вид. 9-е, зі змінами. Львів : Край, 2007. 192 с.
18. Рогач О. Я., Бисага Ю. М. Кодифікаційні акти в системі законодавства України. Ужгород : Ліра, 2005. 124 с.
19. Розробка законопроектів для демократичних соціальних змін / Е. Сейдман, Р.Б. Сейдман, Н. Абеєсекере; за заг. ред. М. Мельника. Пер. з англ. Київ : Сфера, 2006. 448 с.
20. Скакун О. Ф. Теория государства и права: Учебник. Харьков : Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
21. Справочник по нормотворческой технике / Пер. с нем. 2-е изд., перераб. Москва : БЕК, 2002. 296 с.
22. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ .: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
23. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.; За заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 368 с.
24. Федоренко Г. О. Теорія держави і права: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2006. 232 с.
25. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998.
26. Ющик О. І. Галузі та інститути правової системи (міфи і реальність). Київ: Оріяни, 2002. 112 с.
27. Ющик О. І. Теоретичні основи законодавчого процесу: Монографія. Київ : Парламентське вид-во, 2004. 519 с.

Допоміжна

1. Gale W. Legislative drafting : a new approach : a comparative study of methods in France, Germany, Sweden and The United Kingdom / W. Dale. L. : Butterworths, 1977. 341 p.
2. Fortunato G. Manuale di tecnica normativa / G. Fortunato. Bergamo : CEL, 1994. XI, 145 p.
3. Lasserre-Kieson V. La technique legislative : etudes sur les codes civils francais et allemand / V. Lasserre-Kieson. Paris : Librairie Generale de Droit et de Jurisprudence, 2002. XII, 519 p.
4. Lasvignes S. Guide pour l'elaboration des textes legislatifs et reglementaires / S. Lasvignes. Paris : La Documentation Francaise, 2007. 549 p.
5. Lorello L. Funzione legislativa e comitato per la legislazione / L. Lorello. Torino : G. Giappichelli, 2003. 329 p.
6. Pegoraro L. Linguaggio e certezza Della legge : nella giurisprudenza della corte costituzionale / L. Pegoraro. Milano : Giuffre, 1988. 66 p.
7. Pizzorrusso A. Law in the making : a comparative survey / A. Pizzorrusso. Berlin [etc.] : Springer, cop. 1988. XXII, 392 p.
8. Богачова О. В. Теоретико – правові засади та практика законотворення: дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: 12.00.01 / Київ : 2013, 510 с.
9. Гульченко Л. В. Чинність як передумова дії закону. *Правова держава. Випуск 15*. Київ: Інститут держави і права ім. В. М.Корецького НАН України, 2004. С. 512—519.
10. Дідич Т. О. Правова експертиза проектів нормативно- правових актів як необхідна складова нормопроекування: ознаки, методи, функції та завдання. *Часопис Київського університету права*. 2003. № 3. С. 14-17.
11. Кравченко С.П. Мова як фактор правоутворення та законотворення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Одеса, 2000. 201 с.
12. Лисенков С.Л. Умови забезпечення якості змісту нормативно-правових актів. *Законодавство України : науково-практичні коментарі*. 2002. № 6. С. 3-6.
13. Олійник А.С. Організаційно-правові питання забезпечення законодавчої діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 - конституційне право / Київський національний економічний університет. Київ, 1998. 207 с.
14. Тарасюк В.М. Наукові засади законотворчого процесу в Україні. *Правова держава : щорічник наукових праць*. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 1997. С. 251-253.
15. Шемшученко Ю.С. Теоретичні засади концепції розвитку законодавства України. *Концепція розвитку законодавства України : матеріали науково-практичної конференції (травень 1996 р.)*. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. С. 40-42.
16. Шутак І.Д. Правовий моніторинг нормотворення, реалізації та тлумачення норм права в контексті принципу верховенства права. *Альманах права. Правовий моніторинг і правова експертиза: питання теорії та*

практики. Вип. 10. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2019. С. 87-94.

17. Ульяновська О. Правові фікції і правові презумпції: єдність та відмінність. *Право України.* 2005. № 6. С. 101—103.

18. Ющик О. І. Законодавчі акти в системі законодавства України. Парламентська реформа: теорія та практика: Зб. наук. пр. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2001. Вип. 6. С. 151—161.

19. Ющик О. І. Указ — ще не указ: Про конституційність, чинність, дію, зупинення та інше указу Президента України від 2 квітня 2007 року. *Голос України.* 24 квітня 2007 року. № 72 (4072). С. 3.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України - <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Вся база «Законодавство України» 184924 документи. Інтернет-ресурс. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a>
3. Єдиний державний реєстр судових рішень – <http://www.reyestr.court.gov.ua>
4. Кабінет Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua>
5. Міністерство юстиції України – <http://www.minjust.gov.ua>
6. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>